

Af Avnslev og Bovense Sognes Historie XI.

En Selvejergaard paa Frederik den Fjerdes Tid.

Skiftet efter Rasmus Pedersen i Aaskov 1719.

Af Albert Thomsen.

I Afhandlingen „Ryttergodsbonder“ („Svendborg Amt“ 1929—30) søgte vi — ud fra de Oplysninger, som Indberetninger, Jordebøger og andre Arkivalier kan give — at danne os et Billede af Bøndernes Forhold her paa Nyborgegnen i Aarene omkring 1700, især de ydre Forhold, som f. Eks. Gaardenes Bygninger, Besætninger, Udsæden, de økonomiske Omstændigheder o. l.

Vi vil nu prøve at gaa et Skridt videre, se at komme indenfor Dørene og faa et Indtryk af, hvorledes Bønderne boede dengang, hvorledes der saa ud i Stuerne, i Køkkenet og Bryggerset. Om saadan Ting giver en Skifteforretnings Dokumenter den bedste Oplysning, og til Eksempel vælger vi en af Egnens faa Selvejergaarde, Rasmus Pedersens i Aaskov, den nuværende „Aaskovgaard“ i Avnslev Sogns nordvestre Hjørne.

I Efteraaret 1718 døde Rasmus Pedersen i Aaskov. Desværre eksisterer Skifteprotokollen for Nyborg Amt ikke for Aarene 1710—35, men paa Aaskovgaard

opbevares endnu en Udskrift af Skifteforretningen, og skønt den er meget medtaget, og adskillige Blade mangler, giver den os dog saa mange Oplysninger, at vi tør bruge den som Kilde.

Men først nogle Ord om Gaarden selv og dens ældre Historie.

*

*

*

Der er i vor Tid to Gaarde i Aaskov, og det har der været i hvert Fald i de sidste 300 Aar. Men det sandsynligste er nok, at der oprindelig kun har været een, og dens Jord er saa blevet delt i to Dele, maaske allerede i Middelalderen. I den Tids Skøder bruges Benævnelsen „en Gaard i Aaskov“, og det kunde jo nærmest tyde paa, at der var mere end een paa Stedet.

Navnet forklarer sig selv. Her har været Skov, og en lille Aa, omgivet af Engdrag, bugtede sig vel gennem Skoven. Engang i tidlig Middelalder har vel saa en Mand fundet Stedet egnet til Bosættelse og har bygget sig en Gaard i Udkanten af Skoven, rydte det store Partier af denne og taget Jorden under Plov. Der er endnu i vore Dage bevaret et Par Smaalunde med gamle Ege, de sidste Rester af den oprindelige Skov; tæt op til en af disse Lunde løber i et Engdrag en lille Bæk, sikkert den Aa, der har givet Stedet Navn.

Paa den ene Gaard, „Aaskovgaard“, har der i Middelalderen boet Adelsfolk, og foruden de almindelige Bindingsværkshuse har der nok været et saakaldt Stenhus, en Bygning, opført af brændte Sten; ved en Ombygning i 1881 fandt man nemlig under Gaarden Fundamenter af Munkesten.

Den første Ejer, vi kender, er *Niels Bild*, en Ridder af den kendte fyenske Slægt, som især hørte hjemme paa Ravnholt; han ejede i 1408 „en Gaard i Askou.“¹⁾

I et Skøde fra 1495 nævnes en anden Adelsmand, *Urne Jepsen* som boende i Aaskov; han hører til Slægten Alguksen fra Langeland; nævnes ogsaa 1498.

1554 omtales en Gaard i „Aaskouf“, som blandt meget andet Gods afstaaes i Magelæg til Kronen af fire Mænd af *Walkendorff*=Slægten.

Og 1607 afstaaer *Lage Urne* til Sellebjerg en Gaard i „Avskouf“ (med Skov til 6 Svins Olden) til Kronen.

Efter det kunde det se ud til, at begge Aaskov=Gaardene er kommet under Kronen; men iøvrigt var de flere Gange i Handelen i 1600'erne, og det er umuligt at udrede deres Skæbne i Enkeltheder. Aaskovgaard blev i Statens Eje indtil 1718, mens dens Nabogaard i adskillige Aar ejedes af St. Knuds Kloster i Odense. En Tid skal den have hørt under Rørbæk, og Herremanden dér spillede den bort i Kortspil en Aften; men saa blev den kort efter købt til Selveje af Bonden, der havde den i Fæste. Saaledes fortæller man.

Aaskovgaard var i Svenskekrigens Tid fæstet til en Mand ved Navn *Jep Lauritsen Hjort*; i Synsforretningen over Kronens Gaarde og deres Tilstand 1660³⁾ siges det, at Gaarden er vel ved Magt, og Bonden har avlet 9 Traver Korn; det var endda en stor Høst; de fleste havde intet avlet det Aar, især fordi de manglede Sædekorn. Hans Gaards Brøstfældig

1) Erslev Repert. diplom.. 4999.

2) »Kronens Skøder« I.

3) Komm. af 30. Aug. 1660. (Rigsarkivet).

hed bedømtes 1662¹⁾ saaledes, at der var nedbrudt 4 Fag Hus, og en Del af „Spænder, Lægter og Fodlænger“ trængte til Reparation; alligevel var den i helt god Stand sammenlignet med Egnens andre Gaarde, hvoraf mange laa hen som Ruiner.

Jep Hjort boede paa Aaskovgaard til sin Død c. 1688, og den overtoges derefter en Tid af Bonden paa Nabogaarden, Hans Justesen. Efter Matriklen 1664 var de to Gaarde hver sat til 18 Tdr. Hartkorn, men ved Matrikuleringen 1688 vurderedes Aaskovgaard til 10 Tdr. 7 Skpr. og den anden Gaard til 12 Tdr. 6 Skpr.

Hans Justesen og hans Kone, Anna Pedersdatter, døde begge i Efteraaret 1689. De efterlod sig 4 Sønner, Peder, Just, Jørgen og Hans; Boets Formue udgjorde kun 240 Rdlr., og naar Gælden var trukket fra, blev der 54 Rdlr. tilbage, som Sønnerne skulde dele, saa det var ingen fed Arv, de fik. Den ældste Søn, *Peder Hansen*, overtog „Aaskovgaard“, mens den næstældste fik Nabogaarden.

I „Inkvisitionsprotokollen for Oberst Schack Brockdorffs Rytterdistrikt i Byen 1692“²⁾ gives der følgende Oplysninger om Gaarden og dens Forhold. Den bestaar af 3 Længer, en nordre paa 17 Fag Hus, en søndre paa 12 Fag og en vestre Længe paa 16 Fag, alle temmelig ved Magt. I søndre Længe har den indkvarterede Rytteri, Magnus Wilchen, 4 Fag Bolig.

Besætningen bestaar af 6 Heste, 2 Køer, 2 Ungnød, 2 Kalve, 8 Faar og Lam og 2 Svin; efter Gaardens Størrelse skulde her være 2 „Bæster“ mere.

¹⁾ Claus Rasch's Syn over Nyborg Slots Krongods Febr. 1662 (Tingbogen).

²⁾ Landsarkivet.

Sædvanlig Udsæd er 5 Tdr. Rug, 5 Byg, 3 Blandkorn, 2¹/₂ Havre og 1 Skp. Boghvede. Normalt avles 6 Læs godt Enghø og 6 Læs „Mosefoder“. Bonden „haver selv lidet Gjærdsel og Staur, haver og lidet Tørvekær. Faar Bageved ved Nyborrig Købing aarligen for 4 Rbdlr.“

Peder Hansen karakteriseres ellers som „udygtig“ og halvt forarmet. Han faar Hjælp til Sædekorn og til en Hest af Kronen. „Hannem er fradød af Uheld og Mangel for Fodring 16 Bæster, 2 Køer og 2 Ungnød“, og desuden har han ligesom en Del andre Bønder paa Egnen været plaget slemt af Misvækst.

Peder Hansens Hustru hed Anna Rasmusdatter, og de havde 3 Sønner, Gregers, Rasmus og Hans. Da den ældste Søn, Gregers, var „vanfør udi Fødderne“, blev det Rasmus, der især maatte gaa Faderen til Haande ved Gaardens Drift. Den yngste Søn kom tidlig ud at tjene.

1712 døde Peder Hansen, og Rasmus Pedersen fik derefter Fæstebrev paa Gaarden. Ved Skiftesamlingen (dat. 21. Decbr. 1712) mødte paa Rytterdistriktets Vegne Regimentsskriver Anders Munch samt kst. Herredsfoged Henrik Kier og to uvildige Vurderingsmænd Laur. Hansen og Laur. Rasmussen af Skalkendrup. Der blev truffet den Ordning, at saavel Enken som den unge Fæster blev fri for at skifte foreløbig; de to Brødres Arv skal blive staaende paa Rente i Gaarden, som overlodes til Rasmus, efter at der forlods var udtaget kgl. Majestæts Tilgodehavende og Penge til Besætning, Sædekorn og Gaardens Brøstfældighed.

Hans Hansen med Tilnavnet Aaskov, Gaardmand

i Avnslev, Bror til afdøde, beskikkedes til Værge for den yngste Søn, Hans, der tjente i København hos Geheimeraad Gjedde.

Stor Formue var der ikke i Boet; kun ca. 40 Slettedalere beregnedes der i Arv til hver, naar Omkostningerne var klaret.

Et Par Aar efter kom der Underretning fra København om, at Hans var død, kun ca. 20 Aar gammel, og i 1716 døde Moderen, Anna Rasmusdatter. De to Brødre, Gregers og Rasmus, indgik derefter $\frac{16}{3}$ 1716 en „Forening“, som gik ud paa, at Rasmus skulde vedblive som Fæster at drive Gaarden og eje alt Løsøre og Besætning mod til Broderen at udbetale 80 Sldr. (= 53 Rdlr. 2 Skill.) og desuden give ham 1 Ko og 6 Faar.

Den unge Fæster synes at have været en dygtig og virksom Mand, som havde Held til at bringe det mest mulige ud af Gaardens Drift, saa der ikke alene kunde blive Penge nok til de offentlige Afgifter, men ogsaa en køn lille Sum at forvare i Pengeskrinet eller paa Kistebunden.

Og da det saa i Foraaret 1718 fra Prædikestolen blev kundgjort, at Kongen allernaadigst havde resolvet, at Ryttergodset i Nyborg Amt skulde sælges ved Auktion i Odense d. 5. April, begyndte Rasmus Pedersen at grunde over, om det ikke vilde være klogt at gøre Forsøg paa at blive Selvejer nu ved denne Lejlighed. Priserne vilde vel ikke i disse Krigstider blive saa overhændig store, især da saa vældigt et Antal Gaarde blev udbudt paa een Gang, og desuden havde Kongen forordnet, at hver Gaard skulde opaabes for sig, af Hensyn til „de Bønder, som agter sig selv at købe“, og det halve af Købe-

summen maatte gerne henstaa, til den store Krig var endt.

Han talte med sin Broder Gregers om Sagen, og denne tilbød at laane ham nogle Penge til Hjælp. Saa tog han til Odense. Priserne var lave; mange Gaarde blev solgt for 30—40 Rdlr. pr. Tønde Hartkorn, og en Del var der slet ingen Købere til; det var især dem, der havde ligget øde hen i Aarevis efter Svenskekrigen, som f. Eks. Gaardene i Avnslev og Skalkendrup. Da Aaskovgaarden blev raabt op, var der flere Godsejere, som bød paa den, men Rasmus Pedersen fik dog til sidst Hammerslag paa den for 66 Rdlr. pr. Td. Htk. Det var ikke billigt Køb i Sammenligning med, hvad der ellers betaltes, men det viste sig stedse under Auktionen, at de Gaarde, der havde lidt Skov, gik uforholdsmæssigt højt i Pris, og der hørte jo et Par Smaalunde til Aaskovgaarden. Forøvrigt var der foruden Manden her kun to andre af Nyborgegnens Bønder, som havde Raad til at købe deres Gaarde. Alle de andre fristede den mere eller mindre ublide Skæbne at blive Fæstere under Raschenberg, Skovsbo, Rørbæk eller andre af Egnens Herregaarde, men mange fik borgerlige Godsspekulanter til Herskab, og de var mest ilde faren.

723 Rdlr. og 24 Skilling blev Prisen for Aaskovgaard, og den første Part af Købesummen blev betalt kort efter Auktionen.

Alting tegnede tilsyneladende lyst og lykkeligt for den unge Fæster. Han var nu blevet gift (vistnok 1717) og sad som Selvejer paa sin store Gaard, en ung energisk Mand, knap 30 Aar gammel.

Og saa kom han dog ikke til at sidde eet Aar ud som Gaardejer. I Slutningen af Aaret 1718 maa han

være død, og vi kender intet til de nærmere Omstændigheder ved dette sørgelige Dødsfald.

Kort efter blev Skifteretten sat i Aaskov, og der skulde nu foretages den lovbefalede Vurdering af al Gaardens Formue og Gæld, saa Arven efter afdøde kunde fordeles retfærdigt.

Den ældste Broder, Gregers, hævdede overfor Skifteretten „efter mundtlig Beretning at have tilgode herudi Stervbogen efter hans Salige Forældre tillige med hvis han sin Broder, Sal. Rasmus Pedersen, har laant til at betale den 1ste Termin med paa Gaardens Køb, ialt den Summa 200 Rbd.“

Men da han ingen Papirer har paa sit Tilgodehavende, som Enken iøvrigt nægter at kende noget til, og da der jo i 1716 var skiftet mellem ham og Rasmus, kunde Retten ikke tage Hensyn til hans Krav.

Derefter følger saa *Taksationsforretningen*, og det er den, der interesserer os mest her. Om Gaardens Beboere ved vi jo desværre kun det lidet, som foran er fortalt; derimod giver det Skiftedokument, der som før nævnt endnu findes paa Aaskovgaard, os et helt godt Billede af de indendørs Forhold, hvorunder Folkene levede. Vi vil ikke skrive det af Side for Side, men ordne Stoffet paa den mest naturlige Maade, saa Billedet bliver saa klart, som det kan, udfra disse lange Lister over Indbo og Løsøre.

*

*

*

Vi begynder med *Dagligstuen* („dend daglig Stue“), det almindelige Opholdsrum for hele Familien, sandsynligvis en stor Stue med Bjælkeloft og Lergulv, med en Dør ud til Bryggerset og en anden op til „dend store Stue“. Ved Vinduerne ud til Gaar-

den stod det sædvanlige store Egetræsbord med „lukket“ Fod, d. v. s. Bordfoden dannede nederst en Kasse, som man kunde hvile Benene paa, naar man sad paa de to Fyrrebænke, der løb langs Bordets Langside og for Bordenden. Heroppe i Krogen var sikkert det ene af Stuens 2 Skabe anbragt; det andet ogsaa med Laage og Laas for, var Kandeskabet, som rummede nogle af Gaardens Krus og Kander (et rødt, et blaat og et hvidt Stentøjskrus med Tinlaag og 3 „Studsglas“, Brændevinsglas paa tyk, lav Fod).

Under Kandeskabet stod en stakket Fyrrebænk. Ved den anden Langvæg var der et EgetræsSengested med Himmel over og kulørte Omhæng til at trække for. Ure nævnes ikke nogen Steder i Stuerne; de var endnu sjældne i Bøndergaardene. Endelig fandtes der en beslagen Halvkiste af Egetræ og 6 Stole, nemlig 2 høje „Bagstole“ (Lænestole), 2 lave og 2 med drejet „Bagsmecke“ (drejede Tremmer i Ryggen). Endelig 3 Hylde, hvoraf maaske den ene var en Tallerkenrække oppe under Loftet; der var paa Gaarden 15 Tintallerkener af „Mangut“ (Mænggods; en Legering) og 12 af Krontin, foruden 2 Fade og 2 „Salsircher“ (smaa runde Fade) af Mænggods og 4 store af Krontin, det bedste og dyreste engelske Tin.

I „den store Stue“ var der to store Borde: et Egebord paa aaben Fod med 4 drejede Piller og et andet Egebord „med Egeblad“ paa aaben Fod. De har sikkert staaet langs Vinduerne, under hvilke der iøvrigt fandtes en Gaasebænk med 5 Rum. Af Stole var der i Stuen 2 høje EgeLænestole og 2 andre høje „Bagstole med sorte Platter bag paa Smecken“.1) Paa Langs-

1) Smækken = Stoleryggen.

væggen modsat Vinduerne, altsaa sikkert Væggen ud mod Haven, maa vi tænke os Stuens 2 Senge anbragt: „1 Egehimmel Sengestæd med Sorte drejdede Stabler,“ og „1 himmel Sengestæd af Eeg med drejdede Eskestabler“.

Af Kister nævnes kun een, en anstrøgen, beslaagen Fyrrekiste.

Ovne omtales ikke i nogen af Stuerne, men den „Jern-Vindovn med gaammel Tud dertil“, som staar i Listen over Jernsagerne, har utvivlsomt staaet i Dagligstuen. Bilæggerovne, der jo ellers paa den Tid var de almindeligste paa Landet, findes ikke; derimod nævnes et stort Jern Fyrfad; det har vel gjort Tjeneste ved Opvarmning af Storstuen, naar den skulde tages i Brug.

I „*det lidet Kammer* ud til nordre Side ved samme Stue“ var der en gammel Himmelseng af Fyrretræ, en Langbænk, en Bagstol „uden Bund“, en gammel lav Bagstol, Spinderokke og en Vinde, samt 19 Sibøtter.

I dette Kammer har sikkert Brødrenes gamle Bedstemoder boet, deres Mormoder, *Anna Pedersdatter*; det hedder i Skiftet, at hun er lige død efter i flere Aar at have ligget syg; og hvad hun efterlader sig, nemlig Sengen, en Kiste og nogle gamle Gangklæder, maa Gregers faa, mod at bekoste hendes Begravelse.

Der har nok været et Bord herinde ogsaa; det er maaske det ene af de to, der stod inde i Storstuen, hvor der jo har været god Brug for Borde nu i Anledning af Begravelserne. Værelset er paa Vej til at blive Pulterkammer; det tyder den kasserede Stol og de 19 Sibøtter paa.

Blaargarn med Bygkornsmønster i, begge naturligvis vævede i 2 Bredder, som blev syet sammen.

I en Kiste laa der 3 Stykker hjemmævvet *Lærred*, et paa 8 Alen og to hver paa 16 Alen.

Kun eet eneste Haandklæde omtales: „et gml. smalt Haandklæde med Fryndser“, vel sagtens i Trendes fletning.

Af særlig Interesse er Fortegnelsen over „*dend salig Mands Gangklæder*“; her gives der os meget værdifulde Oplysninger om, hvorledes den østfynske Mandsdragt saa ud for 200 Aar siden.

Rasmus Pedersen havde til Gildes og Højtids brug en fin, ny „Kjol“ af graat Klæde (vurderet til hele 5 Rdlr.; ligesaa meget som en god Malkeko kostede dengang); det var en meget langskødet Frakke af Facon omtrent som en „Diplomat“ men med rund Krave. Dertil har sikkert hørt en Vest af Skind med 36 Sølvknapper i og et Par Knæbenklæder af Skind, sandsynligvs Hjorteskind, med SølvKnæspænder paa. Paa Benene havde han hvide Strømper og Sko med Jernspænder eller Støvler. Paa Hovedet enten en sort Hat eller „en gammel sort, foret Hue“. Af Undertøj nævnes kun 2 Hørgarns Skjorter. Skjorten sammenholdtes i Halsen med en Sølvknap.

En anden Dragt udgøres af en graa Vadmelskjol og „en Callemanches¹⁾ Brøstdug²⁾ med et Døsind Sølvknapper til“. Kjolen, som kun vurderes til 1 Daler, har nok været hans Dagligdragt; saadanne langskødede Frakker af gulgraat, ufarvet Vadmels brugtes de fleste Steder paa Fyen og Sjælland et godt Stykke op i 1800'erne.

1) Calamank = uldent Tøj, ofte sribet, af stærk Glans.

2) Brystdug = en Vest uden Ærmer.

Endelig har han haft endnu 2 Par hvide Strømper og et Par gamle blaagraa, et Par blaagraa Handsker og et Par af Læder samt en fin „blommet Tobins¹⁾ Nathue.“

Til Garderobens Fornyelse laa hengemt 4 Alen blaat, presset Vadmel og „Skind til et Par Buxer“.

Efter dette Forsøg paa at klare, hvorledes der saa ud inde i Stuerne hos Rasmus Pedersen, vender vi os nu et Øjeblik til hans Kones Domæne. Det Rum, vi i vore Dage kalder Køkkenet, nævnes slet ikke her; det erstattes af „Bryggershuset“, hvortil jo utvivlsomt det egentlige Ildsted, Stegerset med den aabne Skorsten og maaske en Bagerovn, har hørt.

Her var en indmuret Bryggerkedel af Kobber, 2 mindre Kedler til at lave Mad i og 3 Gryder, alle af Kobber; desuden 3 Messingkedler og 2 Jerngryder. Til Ildstedet hørte 2 smaa Grydekroge, en firkan- tet Rist, en liden Ildskuffe og en Ildklemme samt en trind Jernpande.

Endvidere en broget Samling Træsager: 2 Spande, 2 „Dritte-Truge“,²⁾ en gammel Tjærebølge, et Dejg- trug, et Ølkar, en Øltønde, en Kærne med Tilbehør, „en gml. ubrugelig dito“, en Strippe, en Ørebølge, en Bæresaa,³⁾ en Masketønde, en stor Mel-Bing⁴⁾ af Ege- træ, en Haandkværn med Tilbehør (rimeligvis til Malt), 2 Standtønder, 4 Sold, 7 Bikuber, en ny Korn- skæppe med et Øre og endelig en gammel Stol.

Saa var her ogsaa en Kælder, vistnok en Sjældenhed i den Tids Bøndergaarde, og den rummede bl. a.

1) Tobin = blomstret (»blommet«) Silketøj.

2) Drittetrug af Drittelt = $\frac{1}{3}$ Td. Smør.

3) Bæresaa = en Tønde med en Bærestang gennem Ørerne.

4) Bing = Trækasse.

EN SELVEJERGAARD PAA FR. D. FJERDES TID 89

en „Flæskeolden med 2 løse Fjælde for“, altsaa det vældige, af en Egestamme udhulede, Trug, man havde de nedsaltede Flæskesider i. Til Saltmad hører Øl, og ved Siden af „Olden“ laa da ogsaa 4 hele og 3 halve Tønder samt en gammel „Øllegel“.¹⁾

Desuden nævnes 4 Mælkebøtter, 1 Grynbotte, 5 hele Ottinger,²⁾ 2 Kurve og en ny Hørhegle.

Fra de egentlige Beboelsesrum gaar vi nu ud i Stald og Sti, Lo og Lade.

Besætningen maa vistnok siges at være stor, selv naar man tager Gaardens Jordareal i Betragtning: 18 Heste og Føl, 22 Køer og Kalve, 5 Stude, 23 Faar og Lam, 2 Svin og 11 Grise. Det viser sig her som alle Vegne paa Landet i Fællesdriftens Tid, at Hestenes Antal er meget anseeligt i Forhold til Køernes, i „Ryttergodsbonder“³⁾ viste en Optælling for 1692 jo, at der som Regel var dobbelt saa mange Heste som Køer. Derfor er det Antal Køer, som Rasmus Pedersen havde paa Aaskovgaard, i Grunden imponerende; de andre Bønder havde som Regel kun 3—4 Malkekøer, mens han holdt 9.

Her følger Listen over Besætningen og de Priser, Skifteretten satte:

I. Bæster.

1 gul Hest	9 Aar	6 Rdlr	Mk.	Skill.
1 kulsort Hest	7 —	6 —		
1 sort Hest	5 —	5 —	2 —	
1 sort Hest	4 —	4 —		
1 brun Hoppe	8 —	12 —		
1 graa —	6 —	16 —		
1 brun Horsklod	2 —	8 —		
1 — —	2 —	6 —		

¹⁾ Legel (Lejel) eller Bimpel = en Træflaske eller lille Anker til at have med i Marken.

²⁾ Otting = Kar, som rummer $\frac{1}{8}$ Tønde.

³⁾ Se »Svendborg Amt« 1929—30.

1 sort Hestklod	4 Aar	4 Rdlr	Mk.
1 — Horsklod	4 —	2 —	4 —
1 sortbr. Hoppe	8 —	4 —	—
1 brun —	9 —	4 —	—
1 — —	9 —	4 —	—
1 liden brun —	5 —	3 —	2 —
1 brunt Hestføl	—	1 —	4 —
1 sort —	—	1 —	—
1 brunt Horsføl	—	2 —	—
1 sort —	—	4 —	—

II. Kvæg.

1 blakket Ko	6 —	6 —	—
1 — —	6 —	6 —	—
1 — —	6 —	6 —	—
1 kulsort —	6 —	6 —	—
1 — —	6 —	6 —	—
1 sortstjernet Ko	6 —	6 —	—
1 rød —	4 —	5 —	—
1 — —	7 —	6 —	—
1 sorthovedet —	6 —	6 —	—
1 — Kvie	4 —	4 —	2 —
1 — —	4 —	4 —	2 —
1 rød —	3 —	1 —	4 —
1 blakket Kvie	3 —	2 —	—
4 Aaringskalve a 10 Mk	6 —	4 —	—
1 — —	1 —	2 —	—
4 Mælke — a 4 Mk. 8 Sk.	3 —	—	—
2 sorte Stude	12 —	—	—
1 — —	6 —	—	—
1 blakket —	4 —	—	—
1 sort —	4 —	—	—

III. Faar.

18 Faar	15 —	—
3 Gimmerlam a 3 Mk.	1 —	3 —
2 Vædderlam a 3 Mk.	1 —	—

IV. Svin.

»Paa Stien var ved forrige Registrering¹⁾ 7 Stk., deraf blev eet død paa Stien, og de andre deraf slagtet 4 Stk. til Husholdningen²⁾. Endnu paa Stien:

2 Svin a 15 Mk.	5 Rdlr.	—
11 Grise a 2 —	3 —	4 Mk.

¹⁾ Dødsboet blev nemlig først registreret umiddelbart efter Rasmus Pedersens Død sidst i 1718, men af Grunde, som vi siden skal omtale, ikke afsluttet før i Marts 1719.

²⁾ Der har jo været 2 Begravelser i Vinterens Løb.

- Kappe med grønt hjemmegjort Tække til, altsammen kantet med gult Blanklærred.
- b. et trykt Lærreds-Omhæng, bestaaende af 3 Stykker, Kappe og Tække til af samme Slags.
  - c. 3 Stykker linned, stribet Omhæng til en Seng med Kappe og et Tække til.
Nok et ditto Sengetæppe.
2 linnede Sengedækkener i Gaaseøjne-Mønster.
1 blaat Hvergarns (»huerchens«) Sengedækken.
  - d. et blaat, hjemmegjort, uldent Omhæng af 3 Stykker og en Kappe med Dækken til.
  - e. et linned Omhæng i Gaase-Mønster, bestaaende af 4 Stykker og 1 Kappe.«

Endelig laa der i en Kiste 4 Alen graat Hvergarn med sorte og gule Striber, vel sagtens en Rest af et Omhæng.

Listen over selve *Sengetøjet* er ufuldstændig, her mangler et Blad eller to; men noget faar vi dog Besked om. I „den forseilet Kiste“ laa en „Hoveddyne“ med blaa stribet Bolster og en blaastribet hjemmegjort Olmerdugs¹⁾ Hovedpude. Og et andet Sted fandtes 2 grønne Klædes-Hynder, udsyede med Blomster, 1 gammel rød Vadmels-Hynde og 1 blaa hjemmegjort Hynde med uldne Fryndser om, samt 2 Kalveskinds Hynder, den ældgamle Form for Sengetøj.

Saa er der en Del *Lagener*: et Par fine Hørgarns af 2 Bredder, 4 Alen lange og dertil et Par Kramlærreds Pudevaar med Kniplinger. Til daglig Brug 4 Par Blaargarns Lagener, „1 Par dito i Pigernes Seng og 1 Par grove dito i Karlens“. Og desuden 1 Par Hørgarns Pudevaar med Kniplinger, 2 Par uden Melleværk, 1 Par Blaargarns og „1 gammelt umage Pudevaar med gamle Kniplinger“.

Til Gildesbrug havde man 2 store *Duge*: en Hørgarns Drejlsdug, 4¹/₂ Al. lang, og en paa 5 Alen af

¹⁾ Olmerdug = tæt vævet Tøj af Hørgarn og Bomuld.

Det sidste Værelse, som nævnes, er *Pigernes Kammer*, der næsten er tomt; her er kun en gammel, lav Stol og en „gammel, ubrugelig Spinderok, som duer intet“.

Derefter vil vi, inden vi gaar ud i Bryggerset, se lidt paa, hvad der ellers fandtes i Stuerne af Ting, som ikke uden videre kan stedfæstes.

Hvad først *Sølvtøjet* angaar, da mangler Begyndelsen af Listen derover; men der nævnes til sidst nogle Skeer med den salig Mands og Hustrus Navne og Aarstallet 1717, og 2 med Bogstaverne A. R. D.¹⁾ og Aarstal 1715.

Saa er der nogle *Lysetager*: et Par af Tin, en liden Messingstage, „en ditto udhuggen“ og „et Par gamle meldags høje Messingtager“.

Til Opvarmning har tjent — foruden det tidligere nævnte store Jernfyrfad — et lidet af Messing og et Fyrbækken af samme Metal, det sidste maaske til at lune Sengene op med om Vinteren.

Oppe under en Bjælke har „*Flinten*“²⁾ vel haft sin Plads; og den „*Kaarde* med Messingfæste og Gehæng dertil“, som nævnes, har maaske hængt inde over en af Sengene, som det f. Eks. var Skik paa Sjælland; saa var den ved Haanden, hvis der en Nat uformodentlig skulde blive Brug for Vaaben.

De store Senge har ikke været lukkede Alkover, men de sædvanlige Omhængssenge, og der omtales 5 Sæt *Omhæng* af forskelligt Stof og desuden nogle „*Tækker*“, Sengetæpper til at brede over Dynerne: a. »Et grønt Raskes³⁾ Omhæng, bestaaende af 4 Stykker og en

1) Anna Rasmusdatter, Brødrenes Moder.

2) Bøsse med Flintestenslaas.

3) Rask = glat uldent kipret Tøj.

EN SELVEJERGAARD PAA FR. D. FJERDES TID 91

V. Gæs.

4 Gæs og 1 Gase 5 Mk.

VI. Bier.

7 Stk. Bistader 7 Rdlr.

Fra Stalden gaar vi over i Laden og ser paa „Kørnet, som i Aar¹⁾ er avlet“:

»Rug: 14 Traver 17 Kærve²⁾, deraf er Traven takseret for 1 Tønde³⁾; . . er 15 Tdr. a 14 Mk. = 35 Rdlr
 Byg: 48 Traver 10 Kærve, a Traven = 12 Skpr.; er 72 Tdr. 6 Skpr. 97 —
 Havre, som i Aar er avlet og igen er udtorsken 45 Tdr. 4 Skpr.; deraf forbrugt til Gæs og Svin 8 Tdr.; bliver igen 37 Tdr. 4 Skpr.; a 4 Mk. Tønden = 25 —
 Bønner: 12 Skpr, som er forbrugt iblandt til Brød og derfor uvurderet.
 Ærter: 3 Tdr., ligeledes forbrugt til Svin og Husholdningen, undtagen 1 Td. for 2 —
 Boghvede: 2 Td. a 14 Skill. Skæppen = 2 — 2 Mk.

— Hvede dyrkedes altsaa ikke. Af de tre andre Kornsorter var Rugen langt den dyreste, fordi den jo var det vigtigste Brødkorn.

Kornets Tærskning foregik i Vinterens Løb; det ser ud til, at man ved Nytaarstid kun har faaet tærsket Havren.

Efter Tidens Forhold maa de c. 133 Tønder Korn, som Høsten 1718 har givet, betegnes som et godt Resultat, et Vidnesbyrd om Rasmus Pedersens Duelighed som Landmand.

Saa er der tilsidst en hel Mængde forskellige Sæger, som ikke direkte falder ind under de tidligere Afsnit.

Af Fortegnelsen over „Vogn- og Plovredskab“

1) Altsaa Høsten 1718.

2) I ældre Tid regnede man 3 Neg til en Kærv og 20 Neg til en Trave.

3) D. v. s. 1 Trave regnedes at kunne give 1 Td. Korn.

mangler det meste; her nævnes blot „1 beslagen Færis Wogen¹⁾ med til behør“ og „1 beslagen arbejds Wogn, dertil et Par løse færeshauger²⁾ og Kurffer“. En Færesvogn er en Stadsvogn med kurveflettet Fading; til Arbejdsvognen er der ogsaa et Sæt vidjeflekkede Haver, saa den kan anvendes til Personbefordring.

Af *Seletøj*: et Par Læderseler med Tavl³⁾ og Tømme, og en Ridesadel.

Sække: 4 Møllesække af Dynevaar, 1 gml. ditto og 6 Kornsække.

Huder og Skind: 1 raa Kohud, 6 uberedte Faareskind, 3 allunede Kalveskind og 3 farvede.

Redskaber og Værktøj: 2 Hækker, 1 gml. Tørvespade, 1 Spidespade, 1 Gravespade, 3 Bagreb, 3 Forreb og 1 Svøbereg,⁵⁾ 1 Holdhage⁶⁾ af Jern, 1 Uldsaks, 1 Jernbismær med Malmlod, 1 liden Skjortesav,⁸⁾ 1 Bovsav, 1 Buløkse, 2 Haandøkser, 1 Syldøkse,⁹⁾ 1 Hammer, 1 Tengsel,¹⁰⁾ 1 Knibtang, 1 dansk Høle, 1 Skærekiste med Kniv, 4 Høforke, 1 Jernvegge,¹¹⁾ 1 Jernvinkel, 1 Huggejern, 1 Spigerbor, 1 Lægtenavr,¹²⁾ 3 DemlingsNavr¹³⁾ og endelig noget Jern: 1 Stk. Stangjern paa 1 Lispund, 1 hel Stang Jern paa 2 Lisp. 3 Pd., 1 Stang Jern vog 2 Lisp. 11 Pd. og 1 Stk. Stang Jern paa 1 Lisp. 5 Pd.

* * *

¹⁾ Færes=Færdesvogn=Rejsevogn.

²⁾ Haver = Vognsider.

³⁾ Tavl = Reb.

⁴⁾ behandlede med Alun.

⁵⁾ Bagreb og Forreb til Kornlæs, Svøbereg til Hølæs.

⁶⁾ Holdhage = et Tømmerredskab med to spidse Hager i Enden.

⁸⁾ Skjortesav = Skovsav.

⁹⁾ Syldøkse = en smal Økse til at hugge Huller og Renner i Fodstykker.

¹⁰⁾ Tengsel = Tængsel, en krum Bødkerøkse.

¹¹⁾ Vegge = en Kile.

^{12,13)} Navr = Bor.

EN SELVEJERGAARD PAA FR. D. FJERDES TID 93

Opgørelsen over „Stervboets Formue og Middel“ gav en samlet Sum paa 1438 Rdlr. 1 Mk. og 2¹/₂ Skilling.

Derfra gaar saa den „bortskyldige Gæld“:

1. Først Restbeløbet af Gaardens Købesum, 542 Rdlr. 2 Mk. 10 Sk.
2. Niels Hendriksen i Nyborg til Gode for Fjælle til den salig Mands Kiste 3 Rdlr. 2 Mk.
3. Tjenestekarlen Hans Mortensen fordrer i Sommerløn:

Penge	5 Rdlr.
8 Alen Vadmel	5 Mk.
6 „ Hørlærred	4 „ 8 Skill.

4. Tjenestedrengen Hans Jensen fordrer:

26 Skpr. Byg	4 Rdlr. 2 Mk.
1 Aars Løn fra Michaeli ¹⁾	
1717—1718	4 „ 4 „
7 Alen Vadmel	4 Mk. 6 Skil.
10 „ Blaarlærred	5 Mk.
5. Tjenestepigen fordrer for afvigte Sommer 2 Rdlr.
6. Enken foregav, at den salig Mands Ligprædiken var endnu ubetalt, 2 Rdlr.
7. Rasmus Jensen, Sognefoged og Kirkevæger, fordrer for Klokkerne, som blev ringet ved den salig Mands Ligfærd, 3 Mk.

Dødsboets Gæld udgør derefter 629 Rdlr. 2 Mk. 8 Skill., og Formuen bliver ialt 808 Rdlr. 4 Mk. 10 Skill., en efter Tidens Forhold anselig Sum.

Skifteforretningens Afslutning blev imidlertid indtil videre udsat „paa Grund af Enkens Frugtsommelighed“.

¹⁾ Lønnen beregnes fra Mikkelsdag.

Et Par Maaneder efter fødte hun „et levende Barn til Verden, som af Præsten er blevet døbt, men siden i Herren er hensovet“. Og da Skifteretten derpaa igen blev sat paa Aaskovgaarden, i Begyndelsen af Marts 1719, kunde Boet afsluttes.

Først gennemgik man den forrige Registrering og foretog de nødvendige Ændringer deri, og dernæst oplyste Enken, at hun havde betalt det til December Termin forfaldne Restbeløb af Gaardens Købesum, de 542 Rdlr., og foreviste Kvittering, dat. 23. Dec. 1719 fra Auktionskommissionen.

Da der jo nu ingen Livsarvinger var, bestemtes det, at Enken paa sit døde Barns Vegne arver Gaarden med al dens Gods og Formue.

*

*

*

Skiftets Oplysninger om Forholdene paa Gaarden giver os et ret klart Indtryk af, at her var jævn og solid Velstand til Huse, men vi faar desuden indirekte noget at vide om Manden, den unge Bonde, som saa tidligt blev taget bort fra sin Gerning. En god og velordnet Gaard efterlader han sig, al Gæld kan betales, og der er endda en god Sum Penge til Rest. I Faderens Tid bestod Besætningen af 6 Heste, 6 Køer og Kalve, 8 Faar og Lam og 2 Svin. Rasmus Pedersen har bragt den op til 18 Heste og Føl, 27 Køer, Kalve og Stude, 23 Faar og Lam og 18 Svin og Grise. Kreaturholdet er altsaa tredoblet. Ogsaa Markernes Afrøde er langt større end i Faderens Tid, og endelig kan vi nævne den kontante Kapitalopsparing: Peder Hansen efterlod sig c. 80 Rigsdaler

til Deling mellem Børnene, foruden Fæstegaardens Indbo og Besætning; Sønnen efterlader sig en fuldt betalt Selvejergaard med alt dertil hørende og desuden en Formue paa over 800 Rdlr.

Disse Ting kan kun vidne om Mandens Dygtighed og Evne til Fremdrift.

*

*

*

Til sidst nogle Træk af Gaardens Historie i de næste 200 Aar.

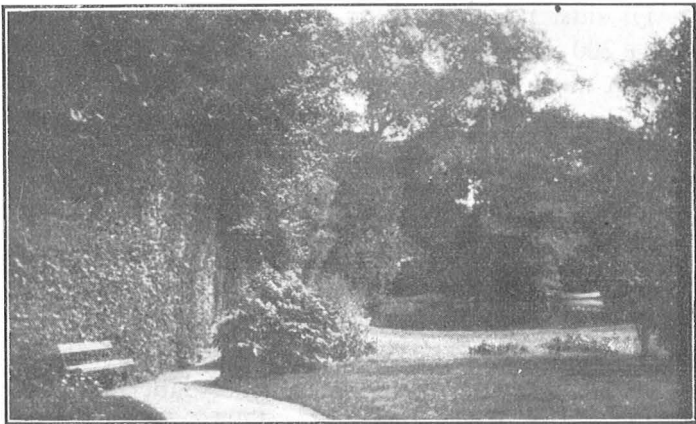
Den unge Enke, Maren Hansdatter, giftede sig et Par Aar efter Mandens Død med *Hans Jensen*, vistnok en Gaardmandssøn oppe fra Avnslev; 1721 laaner de af Daniel Raadmand i Nyborg 300 Rdlr. til Hjælp til at klare forskellige Udgifter med. Manden levede til 1750, og Konen, som nu for anden Gang var Enke, døde 1754. De havde kun een Søn, men 3 Døtre. Sønnen, *Rasmus Hansen*, overtog Gaarden 1750 og drev den til sin Død 1790.

Rasmus Hansens Enke, Anne Pedersdatter, og hendes 4 yngste Børn, solgte $\frac{22}{8}$ 1793 „deres ejende Selvejergaard i Aaskov . . . , der staar for Hartkorn efter ny Matrikel 10 Tdr. 7 Skpr. 2 Fdk. 2 Alb.“, til den ældste Søn, *Peder Rasmussen*, som i Købesum skulde udrede 1398 Rbd. Sølv. Det var godt Køb; det ser man deraf, at han et Par Aar efter afhændede en Snes Tdr. Land, altsaa ca. en Femtedel af Gaardens Jord, for 1050 Rbd. til Sognefoged Lars Larsen i Korkendrup; det var de nordligste Marker, godt 2 Tdr. Htk., oppe ved Kinnemose og Hornskrog.

Omkring 1829—30 optog Peder Rasmussen et Par Laan i Gaarden for at kunne iværksætte en længe

tiltrængt Ombygning af de gamle Bindingsværks- huse; den nye Gaard bestod ligesom den gamle af 3 sammenbyggede Længer og en fjerde, sydlig Længe.

I 1838 gik Peder Rasmussen paa Aftægt; Sønnen Rasmus Pedersen overtog Aaskovgaard for 3000 Rbd. Sølv. I Aftægtsydelse skulde de gamle foruden en kontant Sum bl. a. have 4 Gæs, 4 Lisp. røget

Fra Aaskovgaards Have

Flæsk, 4 Halvottinger Smør, 4 Faar, 16 Læs Tørv, 6 Alen stampet Vadmel hver Mikkels- og Mortensdag, 2 Skjorter, 1 Par Bukser og en Vest, o. s. v. — Manden døde Tiaarsdagen efter Afstaaelsen, 1. Juni 1848, men hans Kone levede lige til 1864, hun blev 95 Aar gammel.

Rasmus Pedersen, havde Gaarden i 34 Aar; han døde ugift ^{28/8} 1872. Svogeren Anders Pedersen paa Ullerslev Søgaard, gift med Rasmus' Søster Sophie, overtog Aaskovgaard til Vurderingssummen 22,000

Rbd. og skænkede den en Maaned efter til sin Søn, *Peder Andersen*, som i 1881 byggede den helt om, saa den fik sin nuværende Skikkelse, fire store, sammenbyggede Længer. Han var en meget dygtig og anset Landmand, drev Gaarden efter Tidens bedste Metoder, særdeles paapassende og flittig.

Efter hans Død ^{24/10} 1892 drev Enken, *Ane Kathrine*, Gaarden i nogle Aar ved sin Broder, *Jens Jørgensens* Hjælp, indtil Svigersønnen, *Rasmus Rasmussen*, gift med den næstældste af de 3 Døtre, overtog den.

Vi er dermed naaet ned til Gaardens nuværende Ejerfolk, og her maa vi standse.

Vi har i store Træk fulgt den gamle Gaards Historie i 500 Aar. Mærkeligt er det at se, hvorledes den har kunnet forblive i een Slægts Eje i de sidste halvtredje Hundrede Aar, lige fra *Hans Justesen* i 1680'erne overtog den og indtil vore Dage.

